

Derlem Tabanlı Çevrim İçi Çok Dilli Türkçe Öğrenici Sözlüğü*

Bülent ÖZKAN**

Özet

Bu çalışmada *Derlem Tabanlı Çevrim İçi Çok Dilli Türkçe Öğrenici Sözlüğü* projesi çerçevesinde öncelikli olarak derlem ve derlem tabanlı çalışmalar ile sözlük bilimi üzerinde durulacak, ardından dil öğretimi açısından en önemli materyallerden olan öğrenici sözlüklerinin taşıması gereken niteliklerin söz konusu *Derlem Tabanlı Çevrim İçi Çok Dilli Öğrenici Sözlüğü*nde Türkçe için ne şekilde gerçekleştirilebileceği konu edilecektir.

Anahtar Sözcükler: *Derlem, derlem tabanlı, çok dilli, öğrenici sözlüğü, Türkçe*

Corpus Based Online Multilingual Turkish Learner Dictionary

Abstract

In this study, under the perspective of *Corpus Based Online Multilingual Turkish Learner Dictionary*, corpus based studies and lexicography will be dealt with, and then the properties of the dictionaries, which are one of the most important materials for language teaching, are going to be handled. Furthermore, the application of the mentioned properties to *Corpus Based Online Multilingual Dictionary* is going to be outlined.

Key Words: *Corpus, corpus based, multilingual, learner dictionary, Turkish*

1. GİRİŞ

Sözlük bilimi çalışmaları dilbilimin en dinamik alanlarından biri olarak kabul edilmektedir. Sözlük bilimi söz konusu bu dinamik yapısını dilin zamanla birtakım koşullara bağlı olarak gerçekleşen değişme gücünden alır. Bilindiği üzere, bir dilin söz varlığı öğeleri diğer kültürel etkileşim ve ihtiyaçlar doğrultusunda kendisini yeniler, değiştirir. Türkçe geçmişten günümüze bakıldığında söz konusu bu dinamik yapının somut izlerini gözlemleyebileceğimiz dillerden biridir. Bir imparatorluk dili olarak Türkçe, onu çevreleyen kültürlerle ait dilleri etkilemiş ve bu çevre dillerin tamamından da etkilenmiştir. Öyle ki, bugün “alıntı/verinti söz varlığı” başlığı altında Türkçe üzerine çalışma yapılamayacak çevre dil yoktur denilebilir.

Öte yandan sözlüklere dilin var olduğu tüm düzlemlerde ihtiyaç duyulur. Bu ihtiyacı karşılamak için oluşturulan sözlüklerin başında belirli bir dilsel alana ait kavramları içeren “terim sözlükleri” gelir. Bu durum sözlük bilimi çalışmalarının dinamik olduğu kadar dilbilim çalışmalarında sözlük biliminin ne denli kapsayıcı olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Bu anlamda sözlük biliminde içerik ve oluşturulma yöntemlerine göre sözlükler: *betimlemeli/kuralcı sözlükler, eşzamanlı/artzamanlı sözlükler, genel/teknik sözlükler, genel kullanım/öğrenim amaçlı sözlükler, tekdilli/ikidilli sözlükler* olarak (Kocaman, 1998:111) sınıflandırılmalarının yanında; *bir ya da birden çok dilin sözvarlığını işlemesine [tekdilli/ikidilli sözlükler], abece sırasının temel alınıp alınmamış olmasına [abecesel sözlükler, kavram (ya da kavram alanı) sözlükleri], ele alınan sözvarlığının niteliğine göre de* (Aksan, 2000:75) sınıflandırılabilir.

Sözlükler, en geniş belirlemeyle, yukarıda kısaca değerlendirdiğimiz içerik ve oluşturulma yöntemleri göz önüne alındığında, belirli amaçlar doğrultusunda hazırlanmış söz varlığı koleksiyonları olarak değerlendirilir. Bu koleksiyonların ortaya çıkmasında belki de birincil etki kültürel etkileşimlerdir. Dilin birincil işlevi olan bildirilişimin de zorlamasıyla, diller arasında sözcükbirimsel yapıların “karşılıklı aktarılma” çabası doğmuştur. Sözlük biliminin tarihine göz attığımızda itici güç olarak bu çabaları açıkça gözlemlenir (Bingöl, 2005). Bugün ana dili ve yabancı

*Bu makale *Uluslararası Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi “Teknoloji Tabanlı Öğretim” Sempozyumu*. 23-23 Aralık 2014. Ankara’da sunulan sözlü bildiriden üretilmiştir.

** Mersin Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü. ozkanbulent@gmail.com ORCID ID: 0000-0002-4319-7582

dil öğretiminde oldukça büyük öneme sahip olan karşılıklı sözlüklerin oluşturulmasında bu karşılıklı aktarım çabalarının önemli bir işleve sahip olduğunu söylenebilir (Özkan, 2013).

İçerik ve oluşturulma yöntemi ne olursa olsun sözlükbilimi araştırma nesnesi olarak “sözcükbirimleri” konu edinir. Bu noktada üzerinde durulması gereken sözlükbiliminin söz konusu sözcükleri nasıl ve hangi yöntemlerle kendisine konu edindiğidir (Özkan, 2013). Bugüne kadar yapılan sözlük oluşturma çalışmalarında *tanık toplamak*, *kişisel bilgilere dayanmak*, *fiş indeksi oluşturmak* vb. sözlük yazma yaklaşımlarının varlığı gözlemlenmektedir. Sözlük bilimi çalışmalarının bugününe baktığımızda ise bu yaklaşımların yerlerini bilişim teknolojilerinin paralelinde yeni birtakım yöntem ve yaklaşımlara bıraktığı açıkça gözlemlenir. Gerek genel amaçlı sözlüklerin oluşturulmasında gerekse de özel amaçlı sözlüklerin (deyimler sözlüğü, terim sözlükleri vb.) ortaya koyulmasında günümüzde bilişim teknolojilerinden büyük ölçüde yararlanılmaktadır. Ayrıca bugün için sözlüklere madde başı seçiminde belirgin ölçütlerin varlığı bilinmektedir (bk. Bozkurt, 2017).

Özetle söylemek gerekirse tarihsel süreçte dilsel verileri sözlükleştirmede kullanılan *fişleme*, *sınıflandırma*, *yeniden yazma* vb. yöntemler bugün için geçerliliğini yitirmiştir. Bu yöntemler yerlerini artık sözlük çalışmalarının amacına uygun olarak “gerçek zamanlı” dilsel verilerin bütüncül olarak incelenip yordanabildiği sayısal (dijital) platformlara bırakmıştır (Özkan, 2013).

Bugün, *Doğal Dil İşleme* (DDİ) olarak da adlandırılan bilgisayarlı dilbilim, *derlem* (corpus) adı verilen dil örnekçelerini temel alarak, *uygulamalı dilbilimin* (applied linguistics) paralelinde, başta sözlükbilim olmak üzere *dilbilgisi*, *ağız*, *çeviri bilim*, *tarihsel dilbilgisi* ve *dilsel değişim*, *dil öğrenimi* ve *öğretimi*, *anlambilim*, *kullanımbilim*, *sosyo-dilbilim*, *söylem çözümlemesi*, *biçembilim* ve *yazınbilim* çalışmalarında yoğunlukla kullanılmaktadır (McEnery vd., 2006: 80-122; Kennedy, 1998: 208-310).

Diğer taraftan DDİ paralelinde yürütülen dilbilim uygulamalarını sözlükbilim ve sözlük çalışmaları çerçevesinde değerlendirdiğimizde Türkçenin söz varlığını barındıran sözlüklerin bu çalışma alanının uzağında yer aldığı görülür.

1.1. Derlem Dilbilim ve Sözlükbilim

Günümüz dil/dilbilim araştırmaları, araştırma nesnesi olan dili araştırma sorularına bağlı olarak sorgulanabilen ve sorgu sonuçlarından yola çıkarak dil üzerine betimlemeler yapılabilir biçimde düzenlenmiş veri tabanı uygulamalarına dayalı platformlarda yürütülmektedir (Özkan, 2013a).

Bilgisayarlı dilbilimde *derlem* (corpus) ya da *bütüncü* olarak adlandırılan yapı, belirli amaçlar doğrultusunda yazılı veya sözlü dile dayalı ürünlerin birtakım işaretleme ölçütleriyle bir araya getirilmesinden oluşan bütündür (Say vd. 2002). Daha ayrıntılı bir tanımlamayla *derlem*, dilbilimde bir dili belirgin dilbilimsel ölçütlere göre örneklemek amaçlı olarak o dile ait yazılı ve sözlü metinlerden seçilerek belirli standartlara göre düzenlenmiş metin parçalarının bütünüdür (McEnery vd. 2006: 4).

Bilgisayar bilimlerindeki gelişmeler, geniş hacimli derlemelerin oluşturulmuş olması ve buna bağlı olarak gelişen yeni teknolojiler, kişisel tercihlere dayalı ve sezgisel nitelikli çalışmalarla kıyaslandığında, dilin betimlenmesinde veriye dayalı yaklaşımları bugün için oldukça geçerli kılmıştır (Tahiroğlu, 2006).

Günümüzde *Doğal Dil İşleme* olarak da adlandırılan bilgisayarlı dil çalışmaları, dilin doğal ortamlarından yazılı ve sözlü olarak bir araya getirilen verileri temel alarak, kendine özgü yöntem ve uygulamalarla ortaya koyulan sağlam kuruluşlu derlemeler aracılığıyla özellikle dil öğrenimi ve öğretimi alanında sezgisel örnekçelerden ve ikincil verilerden yalıtılmış ‘gerçek zamanlı’ dilsel verileri içermesi bakımından alana büyük katkılar sağlamaktadır (Özkan vd, 2011).

Derlemeler için geliştirilmiş yazılımlar, oldukça güvenilir dilsel verileri sağlamada ve oluşturulacak sözlükler için gerekli örüntüyü elde etmede oldukça işlevseldir (McEnery ve Wilson 2004). Ancak bugün için söz konusu süreçler otomatik olarak bir sözlüğü tamamlayabilecek yeterlilikte değildir. Bu noktada dilbilimsel bir sürecin sözlükbilim çalışmalarında yerini alması gerekir. Gerçekte sözlükbilim çalışmaları ve bilgisayar kullanımı arasındaki ilişkiyi *bilgisayar destekli* (computer-aided) olarak adlandırmak da mümkündür (Jackson, 2002: 169-171).

Derlemeler bugün kullanıcılarına sundukları dilsel veri setlerinin deneyelliği anlamında dil/dilbilim çalışmalarında araştırma evreni olarak yoğunlukla kullanılmaktadır. Temelde derlemeler dil araştırmacılarına standart birtakım veri setleri sunmaktadır. Bu standart veri setlerini ve sözlükbiliminde kullanılma durumlarını şu şekilde özetlemek mümkündür.

- 1- *Frekans (Sıklık) Dizinleri*: Derlemeler içeriklerine bağlı olarak sözcükbirimlerin ve diğer dilsel yapıların sıklıklarına dair bilgiler verirler. Bu aşama *sözcükbirimleştirme* (lemmatisation) aşamasının ardından gelir. Sıklık bilgisinin bir derlemden edinilmesinin iki yolu vardır. Bunlardan birincisi araştırılan birimin derlemde görülme sayısı; diğeri ise yazılımlar aracılığıyla yapılan anlam eşleştirmeleri sonucu elde edilen anlamsal sıklık bilgisidir. Bunlardan birincisi doğrudan ve standart bir veri seti ile ortaya koyulabilmekteyken ikincisi dilbilimciler tarafından yazılım arayüzleri aracılığıyla kullanımdan kaynağını alan anlam eşleştirmeleri ve bu anlam eşleştirmelerin yığınlanması sonucunda elde edilmektedir. Temelde iki durum da sözlüklerin

oluşturulmasında önemli dilsel veriler olarak değerlendirilmektedir. Öncelikli söz varlığının elde edilmesi açısından bir sözcüğün sahip olduğu sıklık değerinin yanı sıra o sözcüğün taşıdığı anlamların kullanım sıklıkları dil öğretimi açısından oldukça önemlidir.

- 2- **Bağlam İçi Anahtar Sözcük Gösterimi ya da Bağımlı Dizinler:** Derlemlerden elde edilen diğer standart veri seti 'bağlam içi anahtar sözcük gösterimi'dir (KWIC: Key Word in Context). *Bağlam içi anahtar sözcük gösterimi* ya da *bağımlı dizin* derlemlerde belirli bir sözcük araması yapıldığında anahtar sözcüğü (aranan sözcük) bağlam içinde birkaç sözcük sağındaki ve solundaki sözcüklerle ya da tümcesel olarak listeleyen bir gösterimdir. Şekil 1'de "güzel" sözcük biriminin bağlam içi örnek dizgeleri derlem sorgusu sonucu listelenmiştir.

Bağlam İçi Sözcükçimler				
669	Deneme-eleşt	Herhalde okuruz	güzel	anıları.
670	Deneme-eleşt	...nı okurken, halamın sözlerine uzanıyo	güzel	"masalana"sını, sevgiyle anıyorum: "Ey
671	Deneme-eleşt	...ne dalan çocuğa gülümseyerek bakmış;	güzel	şey okumak, oku ki, böyle hayatın olr
672	Deneme-eleşt	Anımsamaksa en	güzel	yolculuğumuz.
673	Deneme-eleşt	Ömrümün en	güzel	kitaplarını okuduğumu söyleyebileceğ
674	Deneme-eleşt	Onun, Goytiso için en	güzel	tanımından söze başlamak belki de er
675	Deneme-eleşt	Onun tarzında çok	güzel	öyküleri vardı.
676	Deneme-eleşt	...ok da büyük kentlerin yapısı, kültüre ve	güzel	sanatlara kentsel planda verilen önem
677	Deneme-eleşt	...re'ye gezmeye gidişimiz gibi meslek d	güzel	
678	Deneme-eleşt	Köleler ve Tutkular bunun	güzel	bir örneği.
679	Deneme-eleşt		güzel	roman oldukları için mi? Bunları çok d
680	Deneme-eleşt	... şey vardır, sis okunabilir, değil mi? Siz,	güzel	bir şey söylediniz: İnsan var romanda.
681	Deneme-eleşt	... önermek istediğim, sizin okur katında ç	güzel	
682	Deneme-eleşt	...nuz: Yaşam kadar sesiz, yaşam kadar sus	güzel	verimli, yaşam kadar zengin, yaşam k

Şekil 1. Bağlam içi sözcük gösterimi ya da bağımlı dizin gösterimi arayüzü: "güzel" (Özkan, 2013a).

Söz konusu bağlam içi sözcük gösterimi ya da bağımlı dizinler sözlük bilimine tanık seçimi, etiketlemelere bağlı olarak sözcük türü belirleme gibi yapılandırmalarda kullanılmaktadır. Ayrıca bu yapılar anlam eşleştirmelerine de kaynaklık eden veri setlerinin üretilmesinde kullanılır.

- 3- **Birliktelik Kullanımları ve Eşdizimlilikler:** Derlemlerden birliktelik kullanımları ve bu kullanımlardan eşdizimliliklerin çıkarımı oldukça yaygın olan uygulamalardandır. Temelde bir dizide yer alan ses, hece veya sözcüğü önceleyen ya da takip eden/edecek olan dizi elemanını bulmaya ya da onu kestirmeye dayanan *n-gram* modeli söz konusu yapıların çıkarımında kullanılan yaygın bir yöntemdir. Bu model, doğal dil işlemede istatistik verilerinden yararlanılarak *ses tanıma* (speech recognition), *optik karakter tanıma* (OCR), *makine çeviri* (machine translation) gibi araçlarda da kullanılabilir (Jurafsky, 2006).

Bir derlemde, aşağıda yer aldığı biçimiyle, (bk. Şekil 2.) *n-gramlar* kullanılarak eşdizimli yapıların çıkarımına öncülük eden birliktelik kullanımlarının listelenebilmesi anlam örüntülerinin oluşmasında ana yapıların bulunmasına karşılık gelmektedir. Derlemlerden [...n-3, n-2, n-1 || n+1, n+2, n+3...] (bigram, trigram...) bu tip verilerin çıkarımı dizgesel olarak algının bütünlüğü dil öğrencilerine sunulabilecek anlamlı dizge kümelerinin listelenmesi anlamına gelmektedir.

Birliktelikler	
güzel bir	959
güzel güzel	182
güzel ve	180
güzel şeyler	75
güzel değil	64
güzel ne	50
güzel şey	50
güzel mi	43
güzel en	42
n-3	n-2
n-1	...
n+1	n+2
n+3	

n-1

Birliktelikler	
ne güzel	736
çok güzel	620
en güzel	620
kadar güzel	269
bir güzel	236
daha güzel	217
bu güzel	217
ve güzel	188
o güzel	173
n-3	n-2
n-1	...
n+1	n+2
n+3	

n+1

Şekil 2. *n-gram* gösterim arayüzü: "güzel"

Şekil 4. Oxford Advanced Learner's Dictionary (OALD) Arayüzü

Türkçe için oluşturulmuş bir öğrenici sözlüğü olmadığı gibi var olan sözlüklerimizin yöntemsel olarak birtakım eksikliklere sahip olduğu görülür. Söz konusu derlem tabanlı öğrenici sözlüğü oluşturma işlem basamaklarını şu şekilde özetlemek mümkündür.

Derlem Tabanlı Çevrim İçi Çok Dilli Türkçe Öğrenici Sözlüğü için kullanılacak veri setleri TÜBİTAK tarafından desteklenen Ulusal Araştırma Projeleri ile BAP destekli projelere dayanmaktadır. Bu veri setleri ve kaynaklık edecekleri sözcük türleri için aşağıdaki tablo incelenebilir:

Tablo 1. Sözcük Türleri ve Veri Seti Kaynakları

Sözcük Türleri	Veri Seti Kaynakları
Sıfat ve İsim	Türkiye Türkçesinin Eşdizim Sözlüğü
Fiil	Türkiye Türkçesinde Fiillerin Derlem Tabanlı Sözlüğü
Zarf	Türkiye Türkçesinin Eşdizim Sözlüğü
Diğer Sözcük Türleri	Türkçe Derlem – 1 (TD1)

Yukarıda yer alan veri seti kaynaklarından elde edilen sözcüklerin sıklık değerleri hesaplanmış, anlam etiketlemeleri yapılmış, tür etiketleri belirlenmiş, tanıkları düzenlenmiş, eşdizimli yapıları listelenmiş, diğer sözcükbirimsel bileşenler söz konusu derlemelerden yapılan sorgu sonuçlarına bağlı olarak ortaya koyulmuştur. Yapılması gereken özel bir amaç için aşağıda yer alan madde başı oluşturma aşamalarının ardından öğrenici sözlüğü için gerekli veri tabanı kayıtlarını düzenlemek ve eş-yakın anlam ile karşıt anlamlı sözcükbirim yapılandırmalarını oluşturmaktır.

Özet olarak, projeye *Türkçe-Türkçe* olarak hazırlanmış bir sözlük veri tabanından *Derlem Tabanlı Çevrim İçi Çok Dilli Türkçe Öğrenici Sözlüğü* oluşturulacaktır. Çalışmanın son basamağı ise söz konusu sözlükte yer alan her bir madde başı için uzman görüşleri alınarak sözlüğün yayımlanmasıdır.

1. Sıklık Analizi (Sözcükbirimsel ve Anlambirimsel)
2. Sesletim Yapılandırması
3. Tür Etiketinin Kontrolü
4. Tanımlarının Düzenlenmesi
5. Tanıklarının Ekleme/Düzenlenmesi
6. Eşdizimli Yapılarının Düzenlenmesi
7. Diğer Sözlüksel Bileşenlerin Belirlenmesi (Tamlayan, Yapılarının Düzenlenmesi)
8. Eş-Yakın Anlam ve Karşıt Anlamların Yapılandırılması
9. Uzman Görüşleri Alınarak Sözlük Madde Başlarının Yayımlanması

Derlemden elde edilen sözbirimleştirmelerin ardından aşağıdaki gibi bir yol izlenerek yazılım teknolojilerinin desteğiyle bir öğrenici sözlüğü oluşturmak mümkündür. Tüm bu aşamalar elbette ki yapılandırılmış derlemlere dayanmak zorundadır. Söz konusu yapılandırmaların sonucu olarak Şekil 5 – Şekil 8’de yer aldığı biçimiyle bir sözlük ortaya koyulabilmektedir. Şekil 5’te veri girişi yapılacak madde başının derlem sorgusu yapılmakta, Şekil 6 ve 7’de madde başına ait veri girişleri derlem sorguları sonucunda oluşturulmakta ve Şekil 8’ ve Şekil 9’da veri girişleri sorgu sonucu olarak sözlük arayüzünde gösterilebilmektedir.

Tanıkları görmek için isimlerin üzerine tıklayınız.
Görüş ve önerilerinizi turkcederlem@gmail.com adresine iletebilirsiniz...
"Madde başlarının kontrol ve düzeltme işlemleri sürmektedir..."
"Çapraz sınıflarına kadar kontrol yapılmıştır."

1. Her zamanki, mutak.

adım (2) | akış | alarm | alet | anlam (3) | armağan | ayırntı (2) | bakış | bakış acısı | bağlantı | birikimlik | biçim (5) | dağınıklık | deyim | değer | dil (2) | dişi | dost | durum | düzen (10) | ev | ezgi | gelenek | gerçek | gidiş | gidiş | gıyış | görenek | görüntü | görünüş | gün (3) | gücütü | hâk | hareket | hava | hayal | hengâme | hediye | hüznü | ilski | kadın | kâle (2) | kesim | keşif | kibir | kitap | kolaylık | kompozisyon | kotümsellik | kurgunluk | kıyafet | kıy | moda | mânia | olay (2) | otayol | oyun | portre | pozisyon | refleks | rol (3) | ruh hali | saat (2) | sefalet | senarço | sesleniş | sevgili (3) | soru | söyleşi | söz (2) | söz dizisi | sözcük (2) | sözcümlü | süre | sis | sınır | tarz | tat (2) | tepki | tutku | tören | uygulama | uğraşı | varoluş | yatak | yazış | yaşam | yaşayış | biçim (2) | yol (3) | yönetici | yüz (2) | âdet | çağrı | çizgi | ölçü | öykü | yazımı | öge | ıslaklık | şekil (3) | sev (12)

TANIKLAR

Alışılmış düzenin ötesine geçmek istemekti.
Alışılmış düzeni çiğneyebilen, yerdeki kişilerden biriydi.
Bir baş, sarıngın bir kadın başı uzanmıştı üzerine, hayat alışılmış düzeninden çıkıp kopmuştu.
Alışılmış düzenden, inançlardan, bağlardan kopmuş, uzaklaşmış.
Alışılmış düzenin dışına insandan üstün bir güç onu iteliyordu.
Ne var ki, alışılmış günlük düzen içerisinde buna kimse dikkat etmez olur.
Ölüm sarımsından sonra -ne de olsa alışılmış düzeni bozduğundan- hemen yeni kimliklerine uymaya çalışıyor, keşlişiz olduklarından pek de zorluk çekmezler.

Şekil 5. Yapılandırılmış Madde Başı “alışılmış” Sıfatı Sıfatların Eşdizim Sözlüğü Derlem Sorgusu

Sayfada 10 Kayıt Göster

Bul:

Sıra	Kelime	Eklenecek Dil Sayısı	İşlem
1	adaletsiz	3	Diğer Dil Ekle
2	aklı	1	Diğer Dil Ekle
3	alışılmış	4	Diğer Dil Ekle
4	amansız	1	Diğer Dil Ekle
5	askılı	1	Diğer Dil Ekle
6	ambalajlı	1	Diğer Dil Ekle
7	azgın	1	Diğer Dil Ekle
8	ayaklı	1	Diğer Dil Ekle
9	ahşap	1	Diğer Dil Ekle
10	anlaşılmaz	1	Diğer Dil Ekle

46 Kayıttan 1 - 10 Arası Kayıtlar

[← Önceki](#)
[1](#)
[2](#)
[3](#)
[4](#)
[5](#)
[Sonraki →](#)

Şekil 6. Derlem Tabanlı Çevrim İçi Çok Dilli Öğrenici Sözlüğü Veri Giriş Arayüzü-1

alışılmış kelimesi için

Ekli Olan Diller : Türkçe, English, Deutsch, Français

☒ Türkçe
 ☒ Azeri
 ☒ Türkmençe
 ☒ English
 ☒ pyccck
 ☒ Italiano
 ☒ Français
 ☒ Deutsch
 ☒ Español
 ☒ Eλληνικά
 ☒ Rumapce
 ☒ Moarón
 ☒ العربية
 ☒ قريسي

English dili için Veri Girişi

Madde Başı:

Sesletimi:

Sözcük Türü:

Anlamlar:

Tamlayan:

Tamlayan Tanık:

Eşdizim:

Eşdizim Tanık:

Eş ve Yakın Anlam:

Şekil 7. Derlem Tabanlı Çevrim İçi Çok Dilli Öğrenici Sözlüğü Veri Giriş Arayüzü-2

Derlem Tabanlı Çevrim İçi Çok Dilli Türkçe Öğrenici Sözlüğü

alışılmış Ara Özet Amaç Tanıtım İletişim

☒ Türkçe
 ☒ English
 ☒ Deutsch
 ☒ Français

alışılmış öa.

Anlam

1. Her zaman gerçekleşebilen, olağan.
Alışılmış düzeni değiştirdi.

Tamlayan

^[çok]
Çok *alışılmış* bir sözdü.

Eşdizim

^[şey] düzen | anlam | biçim]
Alışılmış bir şey değildi bu. Alışılmış düzenini değiştirmedir. Alışılmış anlamda söylemedi.

Eş ve Yakın Anlam

sıradan, olağan, bilinen, bildik

Şekil 8. Derlem Tabanlı Çevrim İçi Çok Dilli Öğrenici Sözlüğü Arayüzü (Türkçe) “alışılmış” Madde Başı Sorgu Ekranı

Şekil 9. Derlem Tabanlı Çevrim İçi Çok Dilli Öğrenici Sözlüğü Arayüzü (İngilizce) “alışılmış” Madde Başı Sorgu Ekranı

Söz konusu yapılandırılmış sözlük madde başlarını yine yazılım teknolojilerini kullanarak çok dilli bir sözlük haline getirmek ise proje kapsamında ortaya koyulacaktır.

SONUÇ

Bugün Türkçenin sözlük bilimi alanında önemli gelişmeler gösterdiği söylenebilir. Ancak Türk sözlükçülüğü dinamik bir yapıya sahip olan sözlük bilimi alanında *genel* sözlüklerin yanında özel amaçlar doğrultusunda oluşturulmuş sözlüklere odaklanmalıdır.

Türkçe son yıllarda öğrenir sayısı artan bir dildir. Öğrencilerin Türkçeyi öğrenirken, diğer tüm dillerin öğretiminde olduğu gibi, bilimsel yöntemlerle oluşturulmuş bir öğrenici sözlüğüne ihtiyacı vardır. Söz konusu öğrenici sözlüğünün tek dilli yapısının ise diğer dillere aktarılması yazılım teknolojilerinin desteğiyle mümkündür.

Derlem Tabanlı Çevrim İçi Çok Dilli Türkçe Öğrenici Sözlüğü sahip olduğu sözlük birimsel yapısıyla bu ihtiyacı karşılayacak niteliktedir. Türkçe için yapılmış ve ulusal araştırma projeleri çerçevesinde desteklenen derlem araştırmalarının veri setlerinden yola çıkılarak oluşturulacak olan öğrenici sözlüğü, bilişim teknolojileri sayesinde yaygın olarak kullanılabilir ve Türkçenin söz varlığını yöntemsel yeniliklerle kullanıcılara sunabilecek özelliğiyle Türkçenin öğretimini kolaylaştıracaktır.

KAYNAKLAR

- Aksan, D. (2000). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*. Ankara: TDK Yayınları: 439.
- Atkins, S. (2003). Lexicographic Relevance: Selecting Information from Corpus Evidence. *International Journal of Lexicography*.16., 3.
- Atkins, S. ve Clear, J. (1992). Corpus Design Criteria. *Literary and Linguistics Computing*. 7.,1.
- Bingöl, Z. (2005). Sözlük ve Sözlükçülük Üzerine Bir Araştırma. *Akademik Bakış Dergisi*. 9.,197-206.
- Bozkurt, F. (2017). *Sözlükselleşme: Genel Sözlükler için Sözlükbirim Seçimi*. İstanbul. Kesit Yayınları.
- Hanks, P. (2003). *Lexicography. Computational Linguistics*. (R.MitrovEd.), Oxford University Press.
- Hartmann, R. R. ve Gregory, J. (1998). *Dictionary of Lexicography*. London: Routledge.
- Jackson, H. (2002). *Lexicography: An Introduction*. USA: Routledge. 169-171.
- Jurafsky D. ve James H. M. (2006). *Speech and Language Processing: An Introduction to Speech Recognition, Computational Linguistics and Natural Language Processing*. (<http://web.mit.edu/6.863/www/fall2012/readings/ngrampages.pdf>) ET: 15.08.2016
- Kennedy, G. (1998). *An Introduction to Corpus Linguistics*. New York: Addison Wesley Longman Limited.
- Kocaman, A. (1998). Dilbilim, Sözlük, Sözlükçülük. *Kebikeç - İnsan Bilimleri için Kaynak Araştırmaları Dergisi*. 3., 6.,111-113.

- McEnery, T. Ve Adrew W. (2004). *CorpusLinguistics -An Introduction-*. USA: Edinburg University Press.
- McEnery, T., Richard X., Yukio T. (2006). *Corpus-Based Language Studies an Advanced Resource Book*. New York: Routledge.
- Özkan B. (2013). 'Yöntem ve Uygulama Açısından 'Türkiye Türkçesi Söz Varlığının Derlem Tabanlı Sözlüğü'. *bilig. Türk Dünyası Sosyal Bilimler*. 66. 149-178.
- Özkan B. (2013a). Derlem Dilbilim Çalışmaları ve Dil Öğretimi. Yabancılar Türkçe Öğretimi El Kitabı içinde (M. Dummuş, A. Okur ed). Grafiker Yayınları: Ankara. 433-451.
- Özkan B. vd. (2011). *Ana Dili ve Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretiminde Belirteçler -Derlem Tabanlı Bir Uygulama-*. Theoretical and Applied Researches on Turkish Language Teaching. (L. Uzun ve Ü. Bozkurtd.). Essen: Die Blaue Eule.
- Say, B. vd. (2002). "Bilgisayar Ortamında Derlem Geliştirme Çalışması". *Akademik Bilişim Konferansı*. Konya.
- Tahiroğlu, B. (2006). "Sözlük Bilimi ve Bilgisayar Uygulamaları". *Bilgisayar Destekli Dil Bilimi Çalıştayı Bildirileri içinde*. (89-98) 14 Mayıs 2005. Ankara: TDK Yayınları.
- Tüfekçioğlu, B. (2012). Derlem Tabanlı Çevrim İçi Türkçe Öğrenici Sözlüğü -Önadlar A Madde Başı-. Mersin Üniv. Eğitim Bil. Enst. Yayınlanmamış YL Tezi. Danışman: Doç. Dr. Bülent Özkan.
- Oxford Learner Dictionary:
<http://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/customary>
- Türkiye Türkçesinin Eşdizim Sözlüğü:
<http://esdizim.mersin.edu.tr/dna/modules.php?module=esdizim&name=esdizim>
- Türkiye Türkçesinde Fiillerin Derlem Tabanlı Sözlüğü:
<http://fiiller.mersin.edu.tr/dna/i2.php?a=fiiller/index&q=atlatmak>
- Türkçe Derlem – 1 (TD1):
http://derlem.mersin.edu.tr/dna/modules.php?module=custom&name=ngram&ref_proje_UID=4